

Inhoud

<i>Greta, het gereformeerde geloof achter zich gelaten</i>	2
<i>Maarten, ik zou mezelf nu voorzichtig atheïst kunnen noemen</i>	4

Greta, het gereformeerde geloof achter zich gelaten

6 augustus 2010

Beste Jart Voortman,

Al een aantal jaren volg ik Bart Klink zijn site en met name de reacties daarop vind ik erg interessant. Je bent, in hetzelfde jaar geboren als ik en daarmee stammen we uit de tijd dat het heel gebruikelijk was om je kinderen het geloof 'mee te geven'.

Toen ik jouw verhaal las moest ik ineens denken aan iets wat mijn zoon (wetenschapper) ooit eens tegen mij zei : "mam, het is heel moeilijk om het geloof uit te bannen wanneer je ermee bent opgevoed, je zult altijd een verklaring blijven zoeken"

Onze ouders hebben (met de beste bedoelingen), onze kwetsbare hersenen gevormd en meegegeven dat er een God is die alles bedacht en gemaakt heeft, waar we met onze zorgen en zonde terecht kunnen, heerlijk !!

Helaas was ik als kind al wat kritisch en kwam met, voor hun hele lastige vragen. Ik heb op mijn 18e geen belijdenis gedaan, het gereformeerde geloof achter me gelaten en net als Bart Klink ervaar ik het als een opluchting.

Maar de arrogantie van de mens, het denken dat we alles kunnen onderzoeken en begrijpen, dat stuit me tegen de borst. Het is te belachelijk voor woorden dat we werkelijk denken dat we als soort belangrijk zijn.

Volgens mij begint daar het probleem, we moeten wel 'geschapen' zijn, een belangrijke taak hebben! (hebben we verzonnen) Het kan toch niet waar zijn dat we als stof eindigen? Helaas zijn we niet meer en niet minder dan een van de vele zoogdieren op deze planeet.

Natuurlijk heeft de wetenschap veel ontdekt, maar ik vrees dat er nog geen procent van alles wat er is, werkelijk begrepen kan worden door onze hersenen.

Maar om dan terug te vallen op de God van de Bijbel? Ik denk dat alle heilige geschriften uit verschillende religies, gewoon vertellingen zijn van gebeurtenissen uit een ver verleden, zoals ze destijds 'begrepen' zijn. Ik geloof het en weet zeker dat er een zondvloed was, daar zij heel veel mythes (=oude verhalen) over.

Wat ik ook heel interessant vind is dat er veel geschriften ongeschikt werden gevonden door de bisschoppen die de Bijbel samenstelden, deze worden weggemoffeld of apocrief, " NIET ALLE MENSEN MOGEN ALLES WETEN"

Het lijkt mij dat wanneer je theologie hebt gestudeerd (zoveel informatie), het haast onmogelijk is om vanaf de kansel de kudde toe te spreken en te vertellen over de zonde van de mens en Jezus die terug komt. Hoe doet een predikant dat en waarom?

met vriendelijke groet,

Greta.

Beste Greta,

Bedankt voor je reactie.

Je vertelt veel tegelijk in je mail.

Wat je zegt over de samenstelling van de Bijbel klopt toch niet helemaal. Het Nieuwe Testament is op een vrij natuurlijke manier ontstaan. Hoewel de afstanden in de toenmalige wereld groot waren, bleken de afzonderlijke kerken in grote lijnen dezelfde boeken als canoniek te aanvaarden. De vaststelling van de Canon is dus niet een beslissing van bovenaf.

Een belangrijker punt is het volgende.

Het lijkt mij dat wanneer je theologie hebt gestudeerd (zoveel informatie), het haast onmogelijk is om vanaf de kansel de kudde toe te spreken en te vertellen over de zonde van de mens en Jezus die terug komt. Hoe doet een predikant dat en waarom?

Daar kan ik het volgende over zeggen.

Als predikant ben je ook maar een mens met onzekerheden.

Aan de andere kant is het niet interessant voor een kerk als het zondags altijd over problemen gaat. Het is dus de kunst om op een eigentijdse manier de hoofdthema's van het christelijk geloof in de verkondiging naar voren te brengen: de schepping, Gods omgang met zijn volk, Jezus' wonderen, de vergeving der zonden, de Opstanding en de Voleinding.

Op zich is dat niet zo moeilijk.

Wat ik wel moeilijk vind is dat je soms de aanwezigheid van God niet ervaart. Ik bedoel: als mensen ziek worden en later sterven, terwijl je ze goed gekend hebt. Ook in zulke situaties is het belangrijk eerlijk te zijn over je gevoelens.

De vraag of het christelijk geloof een rationele basis heeft is de meest fundamentele.

Wat ik indrukwekkend vind aan het christelijk geloof, is dat het niet begonnen is met *wishfull thinking*, maar met concrete gebeurtenissen.

In zijn brief zegt de apostel Johanens het zo:

1 Wat er was vanaf het begin, wat wij **gehoord** hebben, wat wij **met eigen ogen gezien en aanschouwd** hebben, wat **onze handen hebben aangeraakt**, dat verkondigen wij: het Woord dat leven is. 2 Het leven is verschenen, **wij hebben het gezien** en getuigen ervan, we verkondigen u het eeuwige leven dat bij de Vader was en aan ons verschenen is. 3 Wat wij **gezien en gehoord** hebben, verkondigen we ook aan u, opdat ook u met ons verbonden bent. En verbonden zijn met ons is verbonden zijn met de Vader en met zijn Zoon Jezus Christus. 4 We schrijven u deze brief om onze vreugde volkomen te maken.

Bedankt voor je reactie!

Jart Voortman

Maarten, ik zou mezelf nu voorzichtig atheïst kunnen noemen

mei/juni 2013

12 05 2013

geachte meneer Voortman,

Ten eerste hoop ik dat u de tijd neemt om de hele mail te lezen, het zou mij enorm veel meer helpen als u weet waarop mijn overtuigingen gebaseerd zijn.

Op de afgelopen conventie heeft u een gesprek gehad met mijn moeder (Henriëtte) over rationaliteit en levensovertuiging. Mijn moeder heeft u, zo hoorde ik, verteld over mijn interesse in atheïsme, wetenschap en wat u misschien duidelijk is geworden: ik acht rationaliteit belangrijker dan elke andere vorm van redeneren.

Ik zou mezelf nu voorzichtig atheïst kunnen noemen, het geloof lijkt mij niet op waarheid gebaseerd. Ik zal nu een aantal redenen noemen die mij hiertoe hebben geleid, deze heeft u vast vaker gehoord, maar ik ben gewoon geïnteresseerd in uw reactie.

Om te beginnen ben ik persoonlijk tot de conclusie gekomen dat religie ontstaan is als niets meer dan een wetenschap die op een gegeven moment gefaald is. In vroegere tijden was (nog) veel meer onbekend over de leefomgeving van onze voorouders, maar gebaseerd op het feit dat die voorouders al voorwerpen konden "scheppen" tot echte gebruiksvoorwerpen en op het feit dat veel dingen om hen heen (vooral andere organismen) gespecialiseerd en complex overkwamen, moesten die ook wel geschapen zijn door nog grotere en complexere wezens. Dit is dus gewoon een hypothese gebaseerd op de waarnemingen van die voorouders, een wetenschap.

Een andere rede voor religie in die tijd moet zijn geweest dat de wereld om onze voorouders heen ontzettend beangstigend moet zijn geweest. Men wist weinig van de wereld en door het evolueren van de hersenen kreeg men meer inzicht, waardoor men beseftte dat iedereen een keer dood ging. Dit wekte grote angst, maar door natuurlijke selectie bleven vooral de religieuzere individuen (met een groter imaginair vermogen) over, die leefden immers in minder angst omdat zij geloofden in een leven na de dood. Het punt is; wat mensen gelukkiger maakt en zelfs een evolutionair voordeel blijkt te geven, hoeft niet waar te zijn. Als wordt ontdekt dat kinderen die in Sinterklaas geloven gelukkiger zijn dan kinderen die hier niet in geloven betekent dat toch niet dat de goede Sint wel moet bestaan?

Het is duidelijk dat wanneer mensen iets niet begrijpen ze het maar al te snel afschuiven naar een bovennatuurlijke afkomst. Een truc van een goede goochelaar komt op mensen maar al te snel over als bovennatuurlijk omdat ze het zelf niet kunnen beredeneren, uiteraard verloopt het in werkelijkheid netjes volgens de natuurwetten. Volgens mij gebeurt precies hetzelfde in het dagelijks leven. Een mens denkt een wonder te hebben gezien doordat hij met zijn gezonde verstand niet kon beredeneren hoe dat kon gebeuren en neemt dus maar aan dat het het werk moet zijn van iets bovennatuurlijks (God, demonen, engelen etc.). Bij het vertellen van dit "wonder" wordt het automatisch nog wat aangedikt voor het effect en zodat er voor de luisteraar geen ruimte voor twijfel overblijft. Veel "wonderen" die ik mensen heb horen vertellen zijn logisch te redeneren als je ook maar een beetje onderzoek doet in plaats van het

meteen als bovennatuurlijk te bestempelen.

Dat het heelal zo mooi voor ons geschapen lijkt is volgens mij ook duidelijk een misvatting, "the universe doesn't cares about humans". Banen van hemellichamen zijn instabiel, sterren gaan inefficiënt met hun energie om en er is ontzettend veel geweld dat ons bedreigt, ook op aarde maken natuurrampen het leven zuur en op zijn tijd vindt er ook nog eens een massauitsterving plaats. U heeft vast wel van Lawrence Krauss gehoord, die prachtig uit kan leggen hoe het universum duidelijk niet voor ons is "geschapen" en het ontstaan ervan ook helemaal niet zo bijzonder hoeft te zijn, wat mij op het volgende argument brengt.

Hoewel het vaak wordt ontkend, kan wetenschap volgens mij wel degelijk aanwijzingen geven over de afwezigheid van een God of goden die het heelal heeft/hebben geschapen. Moderne biologie geeft bijvoorbeeld steeds meer aan dat leven door puur natuurlijke processen is geworden zoals het nu is. Het ontstaan van het leven blijft een raadsel, bijvoorbeeld door gebrek aan fossiele aanwijzingen. Ik persoonlijk ben wel een voorstander van de theorie van abiogenese, ook nu zijn er bijvoorbeeld al zichzelf replicerende kristallen, een duidelijke (gewoon natuurlijke) stap richting leven. Ook speelt de enorme tijdspanse waarin de abiogenese plaats zou vinden een grote rol in de waarschijnlijkheid; in miljarden jaren kan een hoop gebeuren. De evolutie van de organismen die na de abiogenese plaats vindt loopt ook netjes volgens de natuurwetten.

Voor de oerknal etc. is volgens de studies van Lawrence Krauss ook geen bovennatuurlijke correctie nodig. Dus zoals Richard Dawkins al zei: "Why bother?" als je een perfect systeem hebt dat volgens de natuurwetten verloopt, waarom dan meer toevoegen dan nodig is? Natuurlijk kun je nu nog steeds beargumenteren dat dit geen aanwijzing voor de afwezigheid van een God is, maar God blijkt wel erg weinig te hoeven doen, het bekende "lazy God" fenomeen.

Als laatste vraag ik me af waarom u bijvoorbeeld voor het christendom hebt gekozen. Wat is er mis met het boeddhisme? Of met de Islam? En waardoor moeten moderne godsdiensten wel waar zijn omdat mensen daar zo heilig in geloven terwijl oudere godsdiensten met betrekking tot de Griekse Goden, waar de mensen toendertijd ook heilig in geloofden, als omstreden worden gezien? Bovendien is de godsdienst van een individu voor een heel groot deel afhankelijk van de plek waarop die persoon is opgegroeid. U heeft dit argument vast ook al in een lezing van Richard Dawkins gehoord (zo niet dan kunt u als u wilt in youtube: "Richard Dawkins what if you're wrong" in de zoekmachine invoeren en dan vindt u het juiste filmpje)

Ik ben benieuwd wat uw reactie hierop is, en bedankt voor uw tijd!

Maarten de Jong

17 05 2013

Beste Maarten,

Bedankt voor je serieuze brief.

Je zegt dat je je op het ogenblik meer aangetrokken voelt tot het atheïsme dan tot het christelijk geloof.

Je geeft onder andere als argument dat de evolutietheorie de verscheidenheid van levensvormen goed verklaart. Dat is inderdaad juist.

Er zijn theologen die hier helemaal geen problemen zien. Ik wel:

- Met de evolutietheorie als verklaring voor de verschillende levensvormen is God behoorlijk in de marge geduwd.
- Verbonden met het moderne wereldbeeld is er de vraag hoe die lange geschiedenis van wreedheid, dat dieren elkaar opvreten, te rijmen is met Gods goedheid en Zijn bestuur. Dit is een heel moeilijke vraag.

Als we ons beperken tot wat we in onze tijd weten en kunnen waarnemen, zijn er de volgende argumenten te bedenken voor het bestaan van God.

1. Hoe kan deze enorme kosmos uit het niets zijn ontstaan? Alan Guth, de bedenker van de superinflatietheorie, zei destijds vrij vertaald: 'het heelal is een van die dingen die soms ontstaan'. Je kunt deze verklaring het grootste understatement van de wetenschapsgeschiedenis noemen.
2. Ten tweede hebben we de fine-tuning van het universum. Het feit dat de natuurwetten precies op elkaar zijn afgestemd, is een grote onwaarschijnlijkheid. Onlangs werd in het blad Natuurwetenschap en Techniek het getal van Penrose uitgelegd. Het is het getal dat aangeeft hoe van een eenvoudige de huidige diversiteit van de kosmos kan zijn ontstaan. Het is $(10^{10})^{123}$. Vraag maar aan je wiskundeleraar hoe groot dat getal is.
3. Ten derde is er ontstaan van leven. Voor een levende cel zijn minimaal 800 eiwitten nodig, die precies met elkaar 'samenwerken'. Hoe kan een dergelijk gecompliceerd systeem door toeval zijn ontstaan? Het leven ontstond, direct nadat de meteorietenregen ophield te bestaan, zo'n 3,6 miljard jaar geleden. Er is dus niet een tijdsperiode van miljarden jaren om het ontstaan van leven te verklaren. Toch gaan de specialisten ervanuit dat we als mensen waarschijnlijk zullen achterhalen hoe het leven ontstaan is.
4. Ten vierde zijn er wonderbaarlijke ervaringen, die niet op een logische manier kunnen worden verklaard. Op [de site van Forum C](#) heb ik daarover geschreven. In de skeptische beweging negeert men vaak deze ervaringen. De vele gedocumenteerde casussen zijn echter levensbeschouwelijk erg belangrijk.
5. Tenslotte is er een subjectief argument dat er ook mag zijn. De natuurwetenschap kan niet iets zinnigs zeggen over hoe ik mijzelf als mens ervaar. Ik ervaar mijn leven als een geschenk en andere mensen zie ik niet als organismen (dat zou wetenschappelijk correct zijn), maar als schepselen van God. Dit is niet een rationeel argument. Maar is het daarom niet belangrijk? Kunnen we de mens en het leven om ons heen volledig herleiden tot natuurkundige processen en chemische reacties? Mijn subjectieve antwoord is: nee!

De beoordeling van deze argumenten zal voor iedereen (gelovig of niet gelovig) verschillend zijn.

Als je echter aan een christen vraagt waarom hij gelooft, zal hij meestal niet een van de bovengenoemde punten aanhalen. Want wat heb je met de eerste drie punten eigenlijk in handen? Een God, die vroeger iets gedaan heeft, maar het nu verder op zijn beloop laat. Het fundament van het christelijk geloof is niet de natuur, maar Gods openbaring, de Bijbel als getuigenis van Gods handelen.

Is die Bijbel echter geloofwaardig? Bevat de Bijbel geschiedschrijving of zijn het alleen maar verhalen met een boodschap?

Het is niet goed mogelijk daar in het kort antwoord op te geven.

Wat het Oude Testament betreft zijn er wel vragen te stellen. De archeoloog Finkelstein zegt in *De mythe van de Bijbel* dat er geen buitenbijbels bewijs is voor de Uittocht en de Doortocht door de woestijn.

Het Nieuwe Testament biedt meer duidelijkheid. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat Jezus nooit bestaan heeft. Joodse bronnen bevestigen het en ook heidense (o.a. Tacitus).

Flavius Josephus schrijft in zijn Historiën over Johannes de Doper, Kajafas en ook over Jezus. Er zijn dus redenen om aan te nemen dat de evangeliën een historisch betrouwbaar beeld geven van het leven van Jezus.

Dit zijn heel algemene argumenten.

Persoonlijk heeft het lezen van de Bijbel mij overtuigd. Ruim 40 jaar geleden las ik voor het eerst de evangeliën. Ik dacht toen: ik geloof dat dit echt gebeurd is en als het echt gebeurd is dan geloof ik ook dat het de waarheid is.

In de kern is dat nu nog steeds hetzelfde.

Maar dat mensen atheïst zijn begrijp ik tegenwoordig veel beter.

Wetenschappelijke kennis kan je ongelovig maken. En dan is er nog die grote vraag: de vraag van het waarom.

We zitten dus eigenlijk midden in de tegenstrijdigheden. Er zijn redenen om te geloven en er zijn redenen om niet te geloven.

Maar wat mij betreft ben je als gelovige pakweg 10 keer beter af.

Ik zie uit naar je reactie,

Jart Voortman

P.S.: op je vraag 'waarom nu juist het christendom?' kom ik een andere keer terug

20 05 2013

beste meneer Voortman,

als eerste bedankt voor de reactie en ook bedankt dat u nog een reactie terug verwacht, blijkbaar neemt u mij serieus genoeg om er niet meteen al van uit te gaan dat u het laatste woord hebt.

Ik zal eerst op het "iets uit niets" probleem reageren. Met het gezonde verstand is iets uit niets onmogelijk en ook de wet van behoud van energie en massa sluit een dergelijke gebeurtenis uit. Toch is het mogelijk, namelijk door het onzekerheidsprincipe van Heisenberg, een regel uit de quantummechanica. Deeltjes kunnen uit niks ontstaan, zolang dat niet te lang duurt. Van niets naar iets is in theorie dus geen extreme onwaarschijnlijkheid. Hoe kan ons universum dan zolang blijven bestaan als materie dat uit het niets is ontstaan, terwijl dat maar kort mag duren? Dit is gevolg van het feit dat hoe meer energie de materie bevat, hoe korter het mag bestaan. Wat blijkt is; het heelal heeft in totaal een energie van 0,0. Dit komt doordat de hoeveelheid antimaterie de hoeveelheid materie opheft. Er zijn dus al realistische theorieën over het ontstaan van het heelal uit het niets.

The fine tuning. Ja, de natuurwetten zijn juist op elkaar afgestemd voor een redelijk geordend heelal. Toch had het nog een stuk beter gekund, zo gaan sterren bijvoorbeeld bijzonder inefficiënt met hun energie om en rondvliegende brokstukken, planeten en zelfs sterren (als gevolg van één van de twee sterren van een dubbelster die een zwart gat in kwam, waarbij de andere ster de ruimte in werd gelanceerd) hebben catastrofale gevolgen. Nog steeds lijkt het inderdaad een wonder dat het heelal nog geordend genoeg is voor het bevatten van leven op minstens één planeet. Maar misschien is dat wel een heel waarschijnlijk fenomeen. Nieuwe studies zoals die van de snaartheorie, de M-theorie en de inflatietheorie zijn namelijk gebaseerd op een multiversum, meerdere universa in een soort superheelal. Theoretisch natuurkundige Michio Kaku schat het aantal universa op minstens 10^{100} . Vanzelfsprekend vergroot dit de kans enorm op een universum zoals die van ons.

Ook ik had gelezen dat het leven 3,6 miljard jaar geleden ontstaan was, maar dit blijkt niet zo vast te staan. Men spreekt liever van "tussen de 3,6 en 4,0 miljard jaar geleden". Een theorie waar ik zelf op kwam en die al bleek te bestaan en zelfs vrij veel wordt aangenomen, is dat niet levend materiaal tot levend materiaal is geëvolueerd, dit heet chemische evolutie en is dus de voorloper op Darwinistische evolutie. Onder invloed van vulkanisme, onweer en ultraviolette straling zouden deze materialen zijn ontstaan en ook vandaag de dag bestaan er dergelijke materialen, zoals kristallen. Een cel kan zeker niet door toeval zijn ontstaan, ook dit is geëvolueerd. De eerste cel had ook zeker geen organellen, dit vinden we vandaag de dag ook terug bij bacteriën. In mijn vorige mail had ik al wat geschreven over ervaringen die als bovennatuurlijk gezien worden. Ik wil er nog wat aan toevoegen, ook om uw reactie te beantwoorden. Er blijven altijd een aantal gevallen over die niet met moderne wetenschap te verklaren zijn. Moet dat dan bovennatuurlijk zijn? Door de hele menselijke geschiedenis hebben mensen dingen als bovennatuurlijk bestempeld omdat het toen onverklaarbaar was, velen zijn dat nu wel (glaasje draaien is bijvoorbeeld bewezen niet bovennatuurlijk). Er bestaan zeker weten krachten waar we nu nog niets vanaf weten maar die hebben wel

op zijn tijd invloed op wat wij meemaken. Toch volgen ook deze krachten netjes de natuurwetten.

Hoe u en wie dan ook de wereld ervaart is niet een andere, relevante werkelijkheid. Er is één werkelijkheid en in theorie is die geheel wetenschappelijk te ontrafelen. Andere mensen zijn organismen, dat is een feit. Ervaringen van mensen zijn ontstaan uit hun perspectief en geven daardoor een corrupt beeld van de werkelijkheid. Geen probleem voor onze eerdere levensstijl (overleven in de natuur), maar voor de diepere vragen van tegenwoordig is, denk ik, de wetenschappelijke methode de enige betrouwbare.

Een Christen mag dan weinig hebben aan de eerste drie punten, het zijn wel belangrijke gegevens die de noodzaak voor een God en daarmee de mogelijkheid van een God aangeven. De Bijbel is zeker geen geschiedenisboek of biologieboek, maar dat Jezus bestaan heeft betwijfel ik niet, ik denk zelfs dat het een goed en bovengemiddeld intelligent man was die in veel dingen zijn tijd vooruit was.

Ik wilde ook nog het punt maken dat niet alleen natuurwetenschappers maar ook filosofen hun twijfels hebben bij het bestaan van een God. Dit geeft aan dat niet alleen moderne wetenschap religie weg lijkt te drukken maar ook het moderne, geavanceerde diepe denken.

Verder had ik nog een vraag aan u: mijn vader zegt dat je als wetenschapper niks over religie te zeggen hebt, dat is aan de theologen. Maar God moet toch in het heelal zijn en dus waarneembaar om invloed uit te kunnen oefenen op dingen in het heelal?

gr.

Maarten.

Beste Maarten,

In je reactie ben je keurig langs mijn 5 punten gelopen. Op een paar punten ga ik nog nader in.

Punt 2 fine-tuning: Het probleem van de fine-tuning is inderdaad oplosbaar met de aanname van een multiversum. Je veronderstelt een heleboel andere kosmosen, die wij echter niet kunnen waarnemen. Het is een veronderstelling, die we op geen enkele manier kunnen controleren. 10^{100} , Heb je wel een idee hoe groot dat getal is? Weet je hoeveel atomen er zijn in het universum? 10^{80} (zie Paul Davies, *Perfect universe*, hoofdstuk 8),

De vraag is: hebben we het nog over wetenschap met dat multiversumidee? Of is dit je reinste metafysica? Waarschijnlijk heb je wel eens gehoord van het scheermes van Occam. Daarmee wordt bedoeld dat we in de wetenschap altijd naar eenvoudige verklaringen moeten zoeken. 10^{100} kosmosen – dat is bepaald geen eenvoudige oplossing.

Punt 4 wonderen: ik ben al wat langer met deze materie bezig en ken inmiddels aardig wat verhalen uit de eerste hand. Ik zou willen zeggen: blijf gerust je ratio gebruiken, maar stel je ook open. Velen hebben tegenwoordig een gesloten wetenschappelijk wereldbeeld. Er zijn echter ervaringen die hier niet in passen.

Punt 5 beleving, bewustzijn. Wat ik bedoeld heb te zeggen dat het meest essentiële van mijn bestaan, het beeld dat ik van mijzelf heb en de beleving die ik heb, niet te herleiden is tot natuurkunde en scheikunde. De natuurkundige prof. Gerard Nienhuis heeft dat op een voortreffelijke manier uit de doeken gedaan, dat er [grenzen zijn aan het fysische wereldbeeld](#). Nienhuis betoogt hierin dat de natuurwetenschappen denken in het kader van oorzaak en gevolg. Gebeurtenissen hebben in de natuurwetenschap geen doel of zin. Het is op dit punt dat er grenzen zijn aan het fysische wereldbeeld. Wij mensen hebben een moreel bewustzijn en ervaren in ons bestaan dat we keuzes kunnen maken. Vanuit het fysikalisme bezien is dat een illusie. Wij mensen hebben doelen en motieven, waarmee wij leven. Een zuiver fysikalistische verklaring van een moord is, dat de moordenaar bepaalde stoffen in zijn hoofd had, die hem aangezet hebben tot moord. Dit is een vrij absurde redenering. Moorden vinden plaats niet door de aanwezige stoffen, maar door een enorme frustratie die zich ontladde in een wurggreep, een dolkstoot of een schot.

Zijn wij mensen alleen maar ingewikkeld werkende machines? Als dat zo is, dan is ons zelfbewustzijn een illusie. En dat is een nogal vergaande aanname. Een fysisch systeem 'denkt niet, ontwerpt niet en koestert geen emoties'. Wij mensen doen dat wel.

De vraag die blijven liggen is: Waarom nu juist het christendom?

Inderdaad wordt de godsdienst van iemand voor een groot deel bepaald door welke godsdienst zijn ouders toevallig hadden. Maar dat is het niet alleen. Tegenwoordig zijn er vele vluchtelingen uit Iran, die christen worden, omdat ze de verschrikkingen van een totalitaire islamitische staat hebben ondergaan. En in Europa zijn er velen die zich aangetrokken voelen tot het boeddhisme, omdat ze niet kunnen geloven in de dogma's van het christelijk geloof. En er zijn er die zich aangetrokken voelen tot het atheïsme, zoals jij.

Wat ik wil zeggen is: er zijn wel degelijk argumenten waarom mensen soms andere keuzes maken dan hun ouders.

Het belangrijkste advies dat ik je kan geven is: ga eens de evangeliën lezen. Begin bijvoorbeeld bij het evangelie van Lucas of Johannes. De Handelingen der apostelen is ook heel boeiend om te lezen. Stel jezelf vooraf vragen en onderzoek of die vragen op een bepaalde manier beantwoord worden.

Wat betreft de opmerking van je vader: je bent bij mij op het goede adres: ik ben theoloog.

Een hartelijke groet,

Jart Voortman

Beste meneer Voortman,

Op wetenschappelijk gebied bent u maar op één van de drie punten ingegaan, u had dat van te voren ook aangegeven. Hebt u over de andere punten: de mogelijkheid van iets uit niets in kwantummechanica en chemische evolutie als abiogenese niets te bekritisieren of aan te vullen?

Hoe dan ook, hier mijn reactie op de wel besproken onderwerpen.

U hebt een probleem met de multiversum hypothese. U stelt zelfs dat het eerder metafysica dan wetenschap is. Ik begrijp die reactie. Een multiversum is een buitengewone hypothese en vereist dus buitengewone aanwijzingen (dit is ook het grootste probleem met de God-hypothese). U stelt dat er geen aanwijzingen zijn en zullen komen voor een multiversum. Dit is niet juist. Voor de multiversum-hypothese zijn aanwijzingen, zo overtuigend dat de meeste wetenschappers van tegenwoordig (2009) het aannemen.

Dus wat zijn deze aanwijzingen? Een goede aanwijzing is een observatie van de WMAP-satelliet. Deze satelliet zou kosmische achtergrondstraling in beeld brengen en in de resultaten viel op dat er opvallend koude plekken en opvallend warme plekken waren. Dit geeft aan dat de populatie sterrenstelsels bijzonder varieert in ons universum, alle sterrenstelsels leken samen een afwijking te hebben. Hieruit moet blijken dat er een grote zwaartekracht is waarvan wij de oorsprong nog niet hebben ontdekt en die het hele (zichtbare) heelal één kant op trekt. Hieruit kan blijken dat een "buuruniversum" zwaartekracht uitoefent op ons universum, dit gebeurt waarschijnlijk ook andersom. Dit argument voor een multiversum is overigens een beetje aangetast met de resultaten van de nieuwere Europese satelliet: the Planck Observatory. Deze geeft aan dat de warmte en dus de sterrenstelsels toch 10% beter verdeeld zijn dan geconcludeerd werd uit de resultaten van de WMAP-satelliet. Toch blijft de opvallend koude plek over die dus mogelijk is veroorzaakt door het eruit weggetrokken worden van sterrenstelsels door de zwaartekracht van ons buuruniversum.

Naast deze observaties van satellieten komt ook de studie van het allerkleinste onvermijdelijk uit op een multiversum: de kwantummechanica. Er blijkt namelijk dat er bij iedere observatie van een gebeurtenis in de kwantumwereld (waar meerdere uitkomsten mogelijk zijn) iedere uitkomst verwerkelijk moet worden in een apart parallel universum. Hieruit werd door Michio Kaku het aantal universa op 10^{100} of meer moest liggen. Dat is inderdaad een niet te bevatten groot getal, maar een belangrijk kenmerk van moderne wetenschap is dat veel ervan niet meer met gezond verstand te bevatten is.

U bekritisieert het idee van een multiversum met het idee van het scheermes van Occam. Ja, we zijn op zoek naar de meest simpele oplossingen, maar de werkelijkheid is niet altijd simpel. Zo is de oplossing: de aarde is het middelpunt van het heelal en alles draait eromheen redelijk simpel. Toch zit het veel complexer in elkaar: de aarde draait samen met de zeven andere planeten om de zon, andere sterren zijn ook zonnen en het middelpunt van hun eigen zonnestelsel en ontzettend veel zonnestelsels draaien weer in een spiraalvormig sterrenstelsel en daarvan zijn er ook weer heel veel die

allemaal steeds sneller uit elkaar vliegen... als je dit iemand van een paar duizend jaar terug zou vertellen zou die persoon mogelijk op een gelijkend argument als dat van u uitkomen!

Relatief kort geleden was de multiversum-hypothese inderdaad nog metafysica, maar dat is allemaal veranderd. Tegenwoordig gaat het grootste deel van de natuurkundige uit van een multiversum, en het zou mij niet verbazen als kinderen dit in de toekomst op school leren als wetenschappelijke theorie (btw in de wetenschap staat een theorie behoorlijk hoog in aanzien, ook de zwaartekracht is een theorie).

Op punt vier zegt u dat u mijn houding gesloten vindt. Daar raakt u wel een gevoelige snaar, aangezien ik, vooral de laatste tijd, in mijn denken zoveel mogelijk open probeer te staan, en ik denk dat ik daar redelijk in slaag. Stond ik niet zo open, dan had ik niet aan een God kunnen twifelen en ook niet de andere kant kunnen bekritisieren. Een tijdje terug heb ik "The God Delusion" van Richard Dawkins aangeschaft. Om te voorkomen dat ik Richard blindelings gelijk zou geven heb ik kritisch gelezen en er zijn zeker argumentaties waar ik het niet mee eens ben.

Met uw argument " ik ben al wat langer met deze materie bezig en ken inmiddels aardig wat verhalen uit de eerste hand (...) Er zijn echter ervaringen die hier niet in passen." reageert u een beetje op mijn argument dat mensen dingen die ze niet begrijpen al snel als bovennatuurlijk bestempelen en vervolgens hun verhaal overdrijven. U heeft echter helemaal niet beargumenteerd tegen (of voor) het argument:

"Er blijven altijd een aantal gevallen over die niet met moderne wetenschap te verklaren zijn. Moet dat dan bovennatuurlijk zijn? Door de hele menselijke geschiedenis hebben mensen dingen als bovennatuurlijk bestempeld omdat het toen onverklaarbaar was, velen zijn dat nu wel (glaasje draaien is bijvoorbeeld bewezen niet bovennatuurlijk). Er bestaan zeker weten krachten waar we nu nog niets vanaf weten maar die hebben wel op zijn tijd invloed op wat wij meemaken. Toch volgen ook deze krachten netjes de natuurwetten."

Dit kunt u een gesloten ratio noemen, maar de geschiedenis is een sterk argument. Is het niet eerder gesloten om dingen die voor individuen of zelfs voor de wetenschap niet te verklaren zijn, dan maar als Gods werk te bestempelen? Ik weet dat het niet voelt als een "dan maar" maar eerder als een openbaring, maar goed, gevoel is zo corrupt en dus bedrieglijk als wat (hiermee wil ik overigens totaal niet zeggen dat je emoties moet negeren, je moet bij grotere beslissingen alleen wel rationeel redeneren op zijn minst een invloedrijke positie geven).

punt 5. of het maken van keuzes een illusie is, hangt ervan af. Mensen maken constant keuzes en die maken ze echt zelf. Deze keuzes zijn gebaseerd op de normen en waarden van de betreffende persoon. De normen en waarden zijn gebaseerd op de aangeboren eigenschappen die enorm zijn beïnvloed door belevenissen. Wanneer iemand een keuze maakt, maakt die persoon ook werkelijk de keuze, ik denk echter wel dat wanneer je toegang had tot alle vereiste informatie die uiteindelijk precies aangeven wat de normen, waarden en doelen van de persoon waren, je kon voorspellen wat voor keuzes die persoon ging maken. Bij simpele organismen is het al veel voorspelbaarder wat voor keuze ze gaan maken, en ook wanneer mensen een duidelijk doel hebben is de keuze die ze gaan maken makkelijker te voorspellen (een extreem dorstig iemand die niet levensmoe is zal drinken wanneer het aan water komt).

Grappig dat u een moord als argument gebruikt. U stelt dat een moord niet uit aanwezige stoffen maar uit frustratie (uit een wurggreep e.d.) komt. Ik zou zeggen: de aanwezige stoffen (hersensactiviteit) veroorzaken de frustratie en dat veroorzaakt de wurggreep. Wil dit zeggen dat je een moordenaar niet schuldig kan verklaren omdat het simpelweg veroorzaakt was door hersensactiviteit? Natuurlijk niet! Het is nog steeds de persoon die de keuze had gemaakt! Een niet goed functionerende machine wordt ook verwijderd of gerepareerd. Als je er over nadenkt gebeurt hetzelfde wanneer mensen berecht worden. Gevangenis of doodstraf: verwijderd. Gedwongen mentale hulp: gerepareerd. Mensen behandelen andere mensen al als machines en daar is niets mis mee.

Over het laatste punt: u heeft natuurlijk gelijk, een aantal mensen kiest ervoor het geloof van hun ouders niet te behouden. Dit was eigenlijk niet precies mijn vraag. Wat ik me vooral afvroeg was: van alle godsdiensten, waarom kiest u voor het Christendom? Twijfelt u niet door de grote verscheidenheid aan geloven waarvan veel weg zijn om nooit meer terug te komen en anderen op dit moment hun hoogtepunt lijken te hebben?

Over uw advies: is dat omdat het voor u vaststaat dat het Christendom voor iedereen het doel is en ik op die manier sneller bij dat doel ben of is het omdat u nog wat meer informatie wil toevoegen aan de data waarop ik mijn denken baseer? Hoe dan ook: ik lees bijna elke dag uit de bijbel op school, maar ik zal ook zeker zelf nog wat opzoeken voor meer betrouwbare "persoonlijke ervaringen".

Ik hoop dat u niet teveel last heeft gehad van de lengte van deze mail en die van de eerdere.

een vriendelijke groet:

Maarten de Jong

Beste Maarten,

Het wordt een beetje een gebed zonder end.

Ik beperk me tot een paar opmerkingen.

Ik heb niet gezegd en ook niet willen suggereren dat je gesloten bent. Dat lijkt mij niet.

Maar er bestaat inderdaad wel een gesloten wetenschappelijk wereldbeeld.

Uiteraard kunnen gelovigen ook gesloten zijn. Ik vind dat ook heel tragisch, maar het komt zeker veel voor: medegelovigen die gewapend met de Heilige Schrift hun weg banen door het leven.

Dat je een vergelijking maakt tussen een mens en een machine, die gerepareerd of vervangen kan worden, bevreemd mij. We zijn toch veel meer dan een apparaat, waar soms mankementen aan zijn!

Maar we moeten denk ik deze correspondentie een beetje afronden.

Ik vond het heel bijzonder om met je kennis te maken en ik bel je nog wel eens.

Ik wens je licht op je zoektocht,

Een hartelijke groet,

Jart Voortman